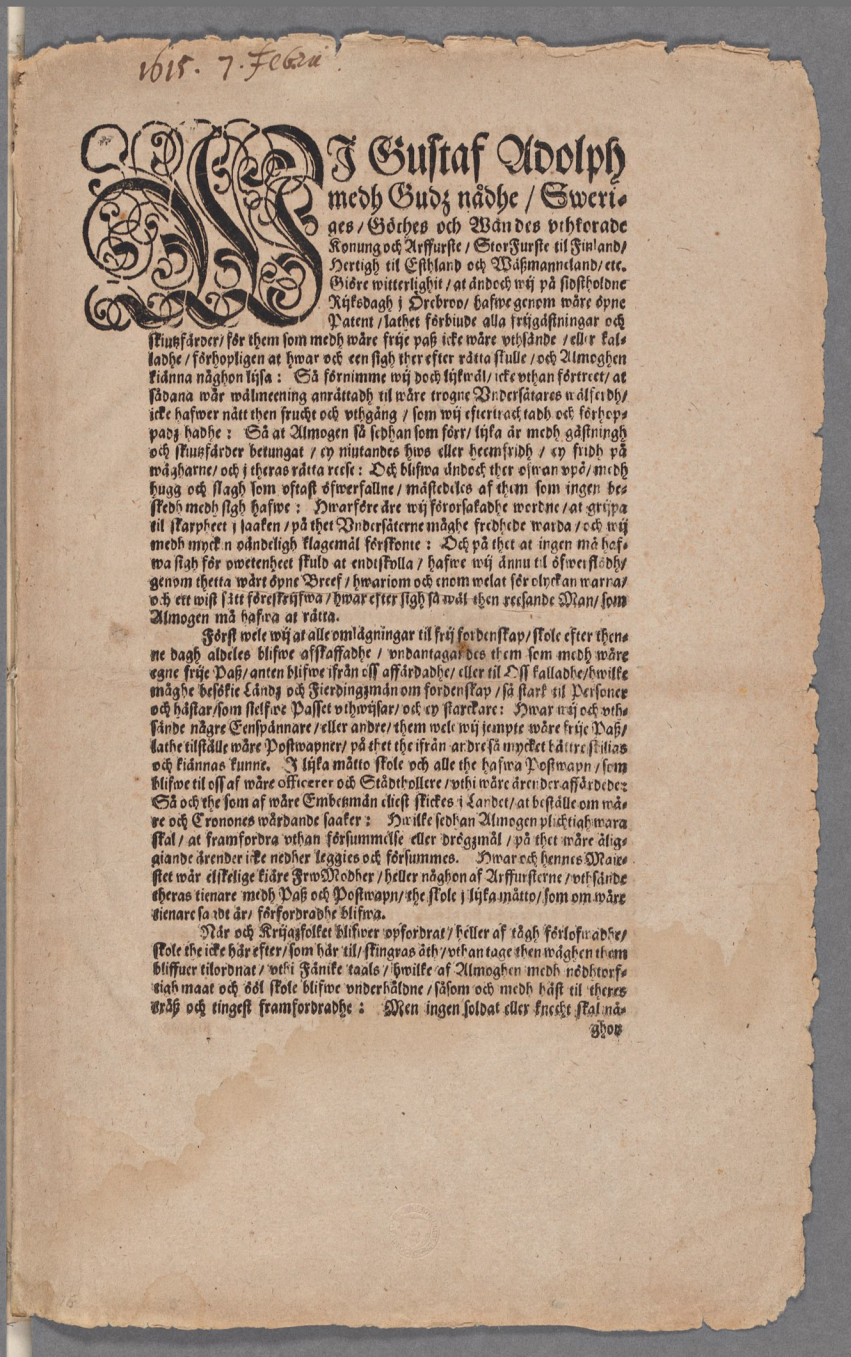

Wij Gustaf Adolph medh Gudz Nådhe, ...

SOT // Kungl. förordningar / 2. saml. / Exemplar A

Tillkomstår 1615

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

Wir Gustaf Adolph
 medh Gudz nådhe / Sweriges / Göttes och Wändes vthforade
 Konung och Arffurste / Storfurste til Finland /
 Hertigh til Esthland och Wäsmanneland / etc.
 Vidre witterlighit / at ändoch wij på siotholdne
 Riksdagh i Drebroo / hafwe genom wåre öpne
 Patent / lathet förbiude alla frögästningar och

Skussfärder / för them som medh wåre frige pass icke wåre vthfånnde / eller kals
 ladhe / förhopligen at hwar och een sigh ther efter råtta skulle / och Almoghen
 kiänna någhon ljfa : Så förnimme wij doch ljfwäl / icke vthan förtrect / at
 sådana wår wålmeening anrättadh til wåre trogne Vnderfåtarens wålscidh /
 icke hafwer nått then frucht och vthgång / som wij eftertrakt tadh och förhops
 padz hadhe : Så at Almogen så sedhan som fört / ljfa är medh gästningh
 och skussfärder betungat / ey niutandes hws eller heemfridh / ey fridh på
 wåzharne / och i theras råtta reese : Och blifwa ändoch ther ofran wpo / medh
 hugg och slagh som ofstast öfwerfallne / måstedes af them som ingen bes
 stedd medh sigh hafwe : Hwarföre äre wij förorsakadhe wertne / at gräpa
 til skarphet i saaken / på thet Vnderfåterne måghe fredhede warda / och wij
 medh myck n oändeligh klagemål förskone : Och på thet at ingen må haf
 wa sigh för owetenheet skuld at endiskolla / hafwe wij ännu til öfwerstodh /
 genom thetta wårt öpne Breef / hwarior och enom welat för elyckan warra /
 och ett wist lät föreståfwa / hwar efter sigh så wåt then reesande Man / som
 Almogen må hafwa at råtta.

Först wile wij at alle omlågningar til frj fordenstap / skole efter thena
 ne dagh aldeles blifwe affskaffadhe / vndantaga des them som medh wåre
 egne frige Pass / anten blifwe ifrån oss affårdadhe / eller til oss kalladhe / hwille
 måghe besökie Ländz och Fierdingzmån om fordenstap / så stark til Personer
 och hästar / som selswe Passet vthwäisar / och ey skarelare : Hwar wij och vth
 fånnde någre Censpännare / eller andre / them wile wij jempte wåre frige Pass /
 lathet tilstålle wåre Postwapner / på thet the ifrån ardre så mycket bättre stitias
 och kiännas kunne. I ljfa måtto skole och alle the hafwa Postwapn / som
 blifwe til oss af wåre officerer och Stådhollere / vthi wåre ärender affårdeder
 Så och the som af wåre Embesmän eliest sticket i Landet / at bestålle om wå
 re och Cronones wårdande saaker : Hwille sedhan Almogen plichtig wåra
 skal / at framfordra vthan försummelse eller drögsmål / på thet wåre ålige
 giande ärender icke nedher leggies och försummes. Hwar och hennes Maire
 stet wår elskelige Liäre Frw Modher / heller någhon af Arffursterne / vthfånnde
 thetas tienare medh Pass och Postwapn / the skole i ljfa måtto / som om wåre
 tienare sa wdt är / förfordradhe blifwa.

Når och Krjagsfolket blifwer opfordrat / heller af tåggh förlofwadhe /
 skole the icke här efter / som här til / skingras äth / vthan tage then wågghen them
 bliffuer tilordnat / vthi Jänike taals / hwille af Almoghen medh nödhörfs
 sigh maat och ööl skole blifwe vnderhåldne / såsom och medh häst til thetas
 bråk och tingest framfordradhe : Men ingen soldat eller knecht skal nå
 ghor

någhon häst af Almogen tilbeles / medh mindre han siwf år / vthan gånge til foot. Ey heller skal någhon Ryttere tagha häst af Almoghen / vthan ther han wil rijdha så rijdhe sin eggen häst.

Och på thet här medh så mycket richtigare må tilgå / så skal then som kriggsfolket at vpfordra blifwer förordnat / heller i hans frävaru Ryttermästaren / eller Höfvidzmannen förkunna Kriggsfolkens ankompst / hwar Sougde i sitt Låhn / ther egenom the taghandes warde / någhre daghar förr : Och skal sedhan Sougden tilordna them wisse natlagher / efter som laghret är stoort til / och läche them så vnderhåles af Almoghen vthi wisse ther til förordnadhe byar / och icke såsom här til år skeedt / omläggies kring om heele Hårs redhet : Så skole och natlaghren altidh så läggies / at the om sommar och wintertidh / altidh äre äth minste trü / eller mehr müler ifrån hwar andre belagne : Men om höst och wår äth minste två eller mehr mü / och at folket ey blifwer på ett ställe länger än een natt liggande : Och skal Sougden / eller i hans frävaru Skrifwaren / sampt medh Ländzmannen af hwarre Håredt wara förplichtad / at stelf ledhsagha them genem Ehånet / ändelighen så laghandes at the blifwa nödhörstelighen / och efter thetta wårt Mandat fordradhe / och doch lätwål Almogen i alle måtto fredhat och förswarat.

Når Kriggsfolket såledhes blifwer förlagdt / skole the af samptlige Almogen vpphåles / icke til öfwerflödh vthan nödhörsten : Och skal altidh Ryttemästaren / Höfvidzmannen / eller then som förer folket / för hwar nats lagher qwittera Sougden / Skrifwaren och Ländzmannen / förmålandes ther vthi huru starkt han thet Natlagher warit hafwer : Och skal sedhan Sougden och Skrifwaren giöra redhe för thet / som af Almogen ther til hielpes / lika som för annan inkompst / på thet icke mera må ther taghas / än som nödhörsttelighen behöffues.

Giör nu någhon af Kriggsfolket / thet ware sigh Rytter eller Knekt / någhon Präst / Borgare eller Bonde / vthi thetta sitt tagande någhot wåldz wårdt / medh röfwande / rappande / hugg eller slagh / och bliffuer baar och wedh särst gärning åtagen / så at han thet icke neka kan / så förplichte wij här medh Ryttemästaren / Höfuismannen / och thetas Underbefäl som tillstådhes äre / at the idampye medh Sougden / Skrifwaren och Ländzmannen / som på Landzjens wågna äre närwarandes / strax late tagha then samma wedh huffu udet / och vthan någhot vppstoff eller drögsmål / låta vthi the andres ålyn straffa honom til liiffuet / såsom för Edzörs brott / äre the och flere än en / stånde alle samma rått. Klaghar nu någhon af Almogen ther öffuer / och then andre kan thet icke neka / oanseedt han icke är baar åtaghen / stånde icke thes mindre site straff som sagdt är : Men sågher han ney för sigh / så at man icke sulkomlighen kan honom thet ther strax öffuertingha / så skal han anten såttias i wåre häktelse / eller taghas i borgne händer til nästa ting / och ther lijdgha och vndgälla hwadh Laghen medhgiffuer : Bliffuer och ther öffuer klaghat / at wåre Sougder och Befalningzmån / eller Ryttemestare / Höfuiszmån / eller thetas Underbefäl / icke giöre sitt til saaken / och efterkomme thetta wårt Mandat / så befalle wij wåre Undersäter / som wåld och orätt lüdhit hafne / at tagha bewiis vppå sin klaghemål / och begifwa sigh ther medh til riss / eller i wår fräwaru / til wår Hofrätt / och gifwe oss ther om tilliånna / så skal Sougden / Ryttemästaren / Höfuismannen / eller then som executionen anteen försummat / eller hindrat hafwer / swara sielf til saaken : Och ther han ther til bindas kan / straffas

straffas medh samma straf / som then andre hadhe bordt vthstå / thet vthinnan
wij ingen stonsmål giöra wele / ny heller af androm at skee tilstådhie : Steer
och sådan öfverwäld i någhot thet Landskap / thijt wij wære Ståthållere föro
ordnat hafwe / så må then klagande först besökie them / och the wære förplighe
tadhe at skaffa honom rätt.

Och på thet Almogen deste bättre / och bequåmligare må kunna förfordra
förberede wære / wår elskelighe käre Fru Moders / så och Arffursternes poster / så
wål som krigzfolck / så wele wij först / at ingen som frij fordenckap och omläge
ning bör niuta / skal tagha flere hästar eller fordenckap / än passet vthwijfar : I
lika måtto skal icke heller någhon ryttar eller knecht / eller hwadh rampn han
haffua kan / besökie Ländz och Fiårdingmän om frij fordenckap / offtare än the
tagha sänkettaals / vthan så thijt the ellicst resa vthi landet aff eller til / eller och
ellicst giffua sigh ifrån thetas sänika vthur wäghen / så skola the besökie taff
uerner eller gästgiffuare / och niuta samma rätt som en annan godh man : Ser
dan wele wij ey heller / at någon aff Almogen skal för sådan ordantlig gästning /
som sagdt är / frij wära / thet wære sigh Statt / Erone eller Frälse / thet wære sigh
fådhan oförlånte eller förlånte / til wære tiånare / eller krigzfolck til dectic / vns
dantaghandes the frälsebönder / som på een miil när Adelsens sätegårdar äre
belågne / alle andra swara til Landgens beswär / effter sedh wana / och hñ ars och
ens rätt : Understör sigh någhon / som aff off förlåning haffuer / thet wære sigh
Adelen eller andra wære tiånare / ryttare eller knechtar / at förswara sine förlå
ningar / eller tildelingz hemman / för sådana laghliche skusfärder och gästning
gar / sådhan thetta wårt Mandat är publicerat och förkurnat å härredyting / så
giffue wij wære Ståthåttare eller Fougder fullmacht och befallning / at wedher
kännens samma förlåning / eller tildeles hemman / och på wære wägner vpbäre
then åhrs ränta.

Hwar och wår Ståthållere eller Fougde thet försumar / skal han vpsylla
offrån tan aff sitt eghit / och betala the andra sochnerne sin stadha åter : Men
budher then wäld som förlåning innehaffuer / och sätter sigh här emoot / så
skal han icke allenast haffua förwårkat sin förlåning / vthan och på Fougdens
anlagan / skal han bliffua stånd för wår Hoff / ätt / och swara thet til för rät
ta / och sådhan lijdh och vndgiälla hwadh rätten medhgiffuer. Dock wele wij
här medh wære Ståthållere och Fougder befalt haffua / at the tilförende sän
ningen wål vthleta och stådha / genom hwars skuld sådant är skeedt / på thet in
gen må någon orätt wedherfaras / och then bråklike allena straffas : Såsom och
at the insecende haffua medh Ländz och Fiårdingmän / at the medh omlågnin
gar ingen någhon orätt tilfoze för affuund skul / eller någhon förflona för wäld
skuld / vthan låta hwarion och enom niuta lilla / och sin wälfångne rätt.

För vthan thess / som förr är sagt / nämligen the som wære / wår elskelighe
käre Fru Moders / och Arffursternas postwapn / så och wære / och wære Embes
mans frije pass haffua / och resa i wære ärender / sampt hele / eller halffue rytt
tare och knechte sänikor / skal ingen niuta någhon frij fordenckap eller omläge
ning / vthan alle cho the och wära lunne / Adelsmän / Borgare / Krijgmän / In
ländste eller Vthländste / skole besökie taffuerner eller gästgiffuare om maatt
döl och häst / och giffua honom thet skäl före / nämligen riidher någon sin eghen
häst / så giffue för ett nattetöde tre öre / wil han stå häst leija / och är en wår
tiånare eller Adelsman / så giffue för miilen fyra öre. Men alle andre förlifas
medh taffuerne thed hñsta the wela : Wil sigh någhon bätt leija / och äre en /
giffue

giffue för mjölen fyre öre/äre the två/ giffue för mjölen sex öre/äre the flere/giffue för hwar person två öre.

Hwilken som och rider någhon Taffuerners häst länger/ än them haffuer äsembedt/ och bliffuer ther til laghlighen wunnen / straffas som för annat råön / doch så at honom icke nekas häst til näste gästgiffuare för stäl och rätt: De och någhon så obarmhertigh/ at han medh sitt otillbörlige rijdande gör bonders häst onyttigh och fördärffuat/hwadh håller hästen är legd eller ey / han skal betala hästen stelff / och återgiälla bonden thes wård / effter mäsmanna ordo m/ medh sex marc öffuer målsägghande saak: Doch så framp han hästen legde haffuer/ skal så my:kit afdraghas som til leggho giffuit är.

När then wäghfarande kommer til Taffuernene / och wil sigh medh hans tilredhelse ähndöje late/ så giffue tre öre för måltidhen / och betale ellet särdesles: Wil han sigh medh bondens tillredhelse ey låtha ätneje / så köpe af Taffuernene hwadh han behöffuer / effter som thet går och giäller / ä rättan Torghd igh i näste Köpstadh/ och them bäst äsember.

Will icke Taffuernene wäghfarandom manne huus låna / eller för godhe stäl / medh maat / dryck och fordenstap hielpa / så skal han til tinga föras/ och böthe sådhan sex marc til trestyptes / Konunge / målsägghande och härådhe: Och hwar then wäghfarande ther aff någhon skadha lydher / skal Taffuernene then vprätta och swara til.

På thet nu thenne wår Stadga / deste bättre må ställas i wärket och handhaffues / så är wår allffvarlighe / strängie willie och befallningh / til alle Häredzhöfdinger och Häredznembder öffuer hecla Riket / at the förordna hwar vthi sitt häredh / och wedh alle landz wäghor / Taffuernene eller gästgiffuare / een / två / tre eller flere tilhopa / effter som landzstråken flere äre/ och then wäghfarande förmå at wedhertagha: Och stole ju på hwar halffe ander mjöl ät mjölte/ gästgiffuare wara / och så laghes at så många Taffuernene / som then wäghfarande förmå at framfordra / äre satte och förordnadhe i alle häredh/ emillan thette dato, och then 1. Maj nästkommandes: Man skal och thet grant haffua i acht / at man sätter til gästgiffuare them / som icke längdt äre boendes ifrån wäghen/ såsom och them som godh rådgh haffua/ och then wäghfarande man förmåge medh fordenstap försörja.

Försumar thet någhon Häredzhöfdinge / så böte therföre förste gängen sex daler / Konunge/ Målsägghande och Härådhe/ och sedhan så offta ther liäres vppå/ alt in til then 1. Julij nästkommandes.

Haffuer han äntä icke tillatt Taffuernene / så skal thet wår Jongde weeta/ och Häredzhöfdinge thet öffuertyggha / hwilken och sådhan han öffuertygghat och laghwunnen är / skal sin Häredz rätt mista / och fånge then aldrigh åter. Yljäla mätto ther wår Jongde försummar sigh at driffua ther vppå / och sådant kan honom stälighen wätes / skal han för sin försummelse i tillbörlighie straff taqhen warda.

Elliest när Taffuernene satte äre / stole the så wäl som theres gästier / ät munta then rätt och fridh / som Sweriges Lagh them tilbecler / och theo them sådhan wäldgästier / straffes effter thet 26. och 27. Capitel i Konungsbalken.

Wij wele och här medh strängeliagen förbiudhie haffua / alle ehoo the häst ware kunne/ wåre Embesman och Tidnare / så wäl som alle andre / vthi hwadh kall/ stånd eller wårde the äre / at sånda thetas hästar i foring til wåre och

och Cronones bönder / såsom här til skee plågbar / Almogen til een stor tunga /
såsom och at beswära Almogen medh sina egne försler eller skufning.
I låta måtto förbiudhe wij och alle / så wäl wåre tidnare som andre / at
wptagha någhon häst af Almogen på wälgerna / ther the äre på sine rätte res
ser / eller och i Stådherne / tijt the äre dragne medh sine währur / eller wthe
andre ärender / wthan at the lathe them frj / seeligh och obehindrat reesa aff
och til

Giör någhon här emoot / och sänder sine hästar lufkawist i foring / til
befalle wij wåre Ståthällere och Fougder / at the strax lathe wptaghe theres
häster / wthan åtskillnat ehwem the tilhöra / och tilhålle them som sädara gådste
ning giöra / at wprätta bönderne all then kostnat / som ther wppå i medhler
tidh är gånget : Men förstter och förtijgher thet någhon Ståthällare eller
Fougde / och haffuer / kan skee / försyn för them som thet giöre / så skal han sielff
wpsyle off och målsäganden skadhan / och ware en man thes bätter. Sänd
der och någhon Ståthällare eller Fougde sielff sine hästar i foring / han
skal för wthan thette förbe: straff / såsom een otrogghen Besallningzman nåstt
warba.

Finnes och någhon som icke haffuer ännu försyn / at reffua på almene
newtighar / wptagha hästar i gatur och gränder / bätter wedh broon och färres
stådher / twinga bonden til fordenstap / börl / brännewijn / penningar / eller
annat sljcht / lwiggher sigh frj fordenstap til / giör waldzwärckan / eller begäär
annan otillbörligheet / och bliffuer baar åtagghen / kan skal haffuas för rätte
ther saaken är giörd / anten i Stådherne eller på Landzbygden / och straffes
effter sljchtig ransakning / och föregången dom / til liff / häck telse eller pens
ningeböthe : Wjtes någhon thet / och är en baar åtagghen / dock så at ther äre
tekn eller gisningar til / så wthledhe sigh medh godh skid / eller sielff sins
eedhe.

Wådhan wij och wäl kunne tänckia / at många skole finnes som emoot
thette wårt Mandat mootwilligen brytandes warde / och giöre waldzwärckan /
eller annen ofkiäl emoot rätt och heemfridh / så skal wår Fougde eller Landz
man / medh almogens hielp fånga honom / och effter som saaken är til / anten
sätta honom i häck telse / eller tagghan i borgen til näste häredzting / och så lathe
rätten öffuer honom gånge.

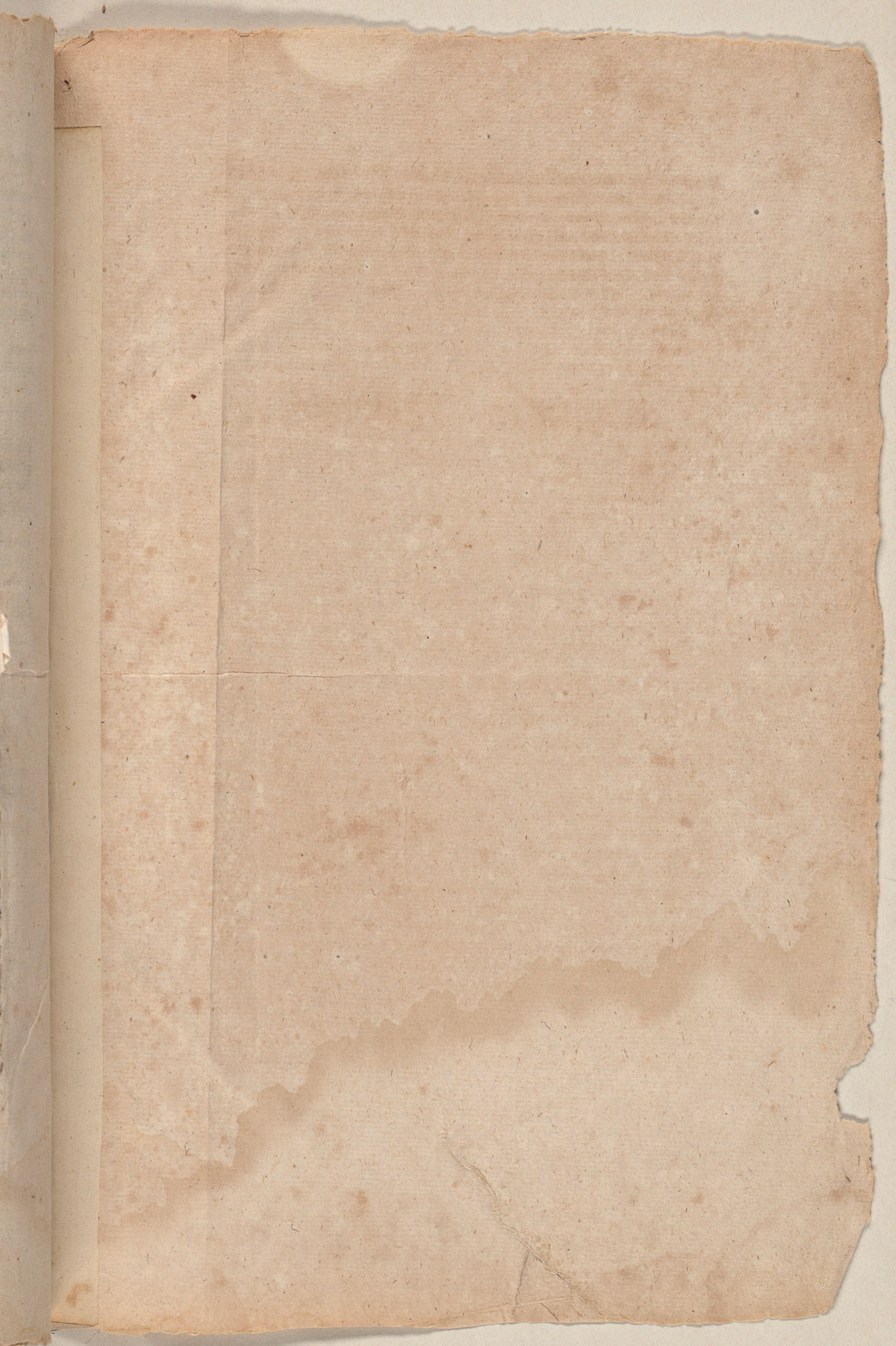
Du händer sigh at någhon dragher til Landzmannen eller Siärdingz
mannen / och begiärer onläggning / föregiffuande sigh haffua frj pass / och förs
ty wil han frj fordenstap haffua / läggher Landz eller Siärdingzman ho
nom om til frj fordenstap / och en tilförende skidher hans pass och besteedh /
och bonden thet öffuer klagher / så skal Landz eller Siärdingzmannen aiffua
bonden / til hwilken han lagher war / fyra öre för hwar mjöl han skufat haff
uer medh een häst / och återgiälla honom kosten som förtårdh är / så frampt same
ma karl finnes orätter i sine ärender warit haffua : Wil Landz eller Siärs
dingzmannen bonden sin skadha / som sagdt är / en återgiälla godhwilligen / så
skal bonden taxa witten och skid sin / och Landz eller Siärdingzmannen sin
försummelse öffuertyggha wedh tinge / och så skal Landz eller Siärdingzman
nen bonden thet dubbelt betala.

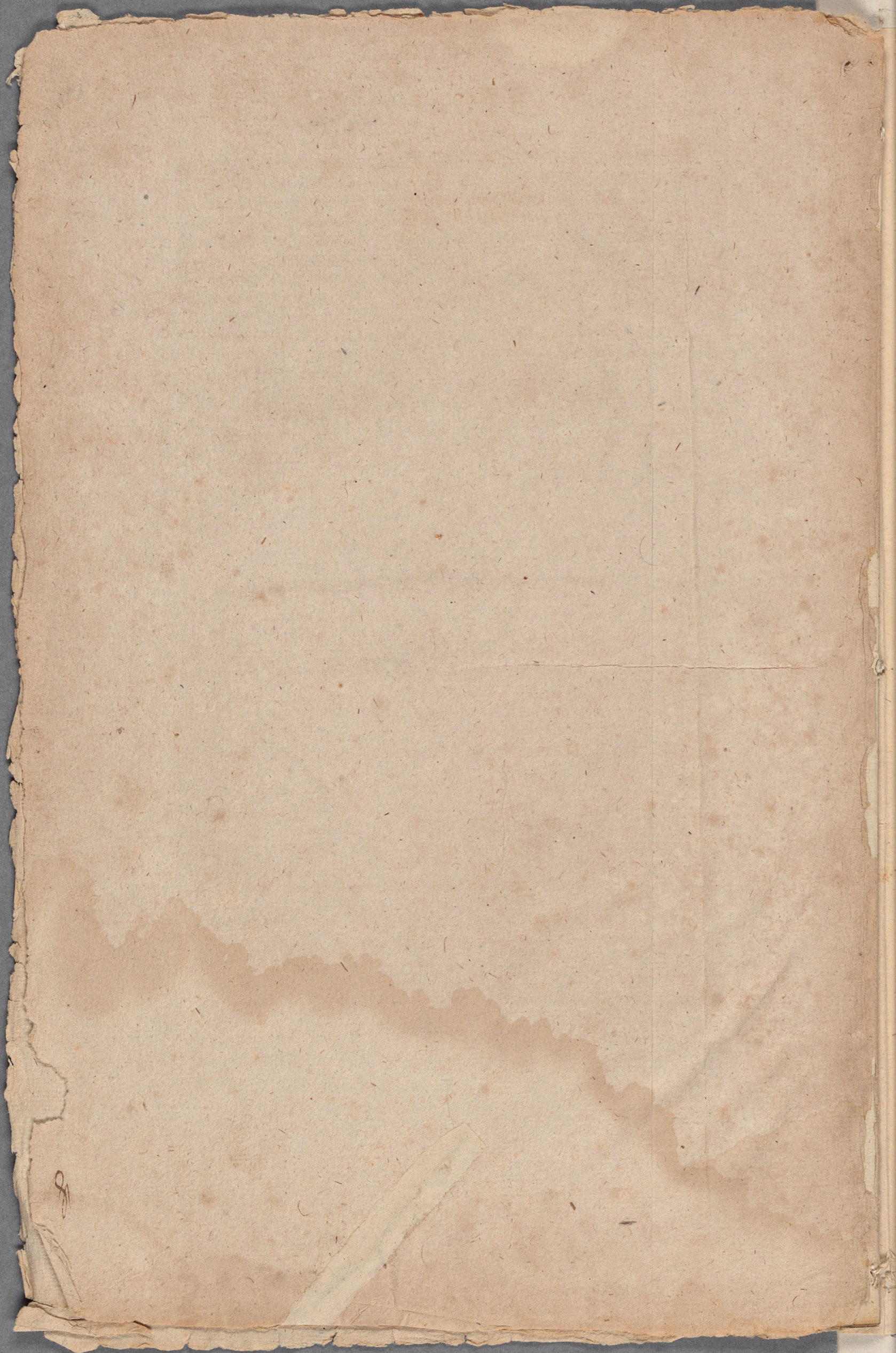
Wij befalle för then skuld alle wåre vundersäter / Edle och Dådle / wps
pare och ringare / så wäl som alle fremmande / som innan Sweriges gränker
reesa wele / at the rätte sigh aldeles effter thenne wår Stadga / synnerligen och
fårdes

färdeles befalle wij våre Embetmän och tjänare / Ståthållare / Häredshöf-
dingar / Fogdar / Striffuare / Härednambd / Ländz och Siardingsmän / at
the haffua här vthinna ett nogha / flitigt och troghet vpsende / at thetta
väre Mandat må på alle Häredzting / näst effter thetta dato, för meenige
man vplåsas och förkunnas / och sådhan vthi alle sine Puncter obräslighen
hållas / och effterkommas / så liart hvar och een är at vndfly vär hämbd
och wredhe. Aff vårt Konunglighit Slätt Upsala / then 7. Februarij,
1657. A. 6. 5.

Gustavus Adolphus.

Die / etc. x 6 x 5.

Gustav
Iohus.

